

Александра Деянович*
Саша Сабадош**
Филозофски факултет Нови Сад¹

792:821.161.2.09(497.13) Olejar J.
doi: 10.19090/rs.2023.7.77-91
Оригиналан научни рад
Примљен 01.11.2023.
прихваћено за штампу 01.12.2023.

ТЕАТРАЛНА ДІЯЛНОСЦ ЯКИМА ОЛЕЯРА

У работи направени препатунок театралней активносци Якима Олеяра у рамикох цалокупней аматерскеј сцени бачванско-сримских Руснацох у рокох пред Другу шветову войну и после ней з окреммим акцентом на його діялносц у Дюрдьове. Перши документ о театралней активносци войводянских Руснацох походзи зоз 1913. року. Точнейше, єдине потверджене же Руснаци пред Першу шветову войну виводзели театрални представи то поволанка на „забаву” зоз Коцура, 1913. року кед виведзени два єднодійки Єронима Луцика *Не преклінай* и *Врачкарка*. После 1918. року, зоз зявйованьом новей держави, зяви ше и потреба Руснацох же би пременели становиско гу театру и вон ше од теди будзе находзиц у верху руских интересованьох и ангажованьох. Яким Олеар у рускеј явносци найпознатши як учитель, а вец и як писатель за дзеци. Медзитим, його театралней творчосци, хтора людзом меней позната, його упартосц и витирвалосц у тей обласци були жридли дзе ше напавал театрални живот Петровцох и Дюрдьова, але шлебодно мож повесц и театрални живот Руснацох у тих крайох вообщє. Зоз роботу ше указує на улогу Якима Олеяра у розвою театралного аматеризму медзи Руснацами у Войводини.

Ключни слова: Яким Олеяр, театрална діялносц, Руснаци у Войводини.

УВОД

Театрална діялносц єдного народу гутори вельо о його култури. Исконска потреба чловека повесц и гевто цо му у реалним живоце, недошлебодзене. Театер и настал так же людзе мали потребу през ритуални обряд комушик од горе, лебо од долу послац поручене: „Гей! И я ту! Попатри на мене!”.

У першобутней заснїци людзе зоз танцом и рухами славели добри лов и пробовали умилосцивиц непознати сили природи як цо диждж, гирмене, слунко, огонь итд. „Човек им давал надприродни прикмети и почал гледац одношеня з нїма – з цильом же би здобул їх прихильносц и приятельство” (Мушінка, 1988: 34). Човек и преїг театру сцел одгаднуц

---

* misgec@gmail.com

** sabadossasa@yemail.com

¹ Докторанд на студийней програми Историја на Филозофским факултету у Новим Садзе.

смісел свого егізтованя и пробовал розришиц мистерию живота на тим швецце. Театрални елементи мож ясно розпознац и у даедних обичайох Руснацох. Найвцей ше зявюю у свадзєбних обичайох², но, файту театралносци мали и даедни други подїї у живоце Руснацох у тих крайох.

ПОЧАТКИ РУСКОГО ТЕАТРАЛНОГО ЖИВОТА

Перши руски фамелїї ше приселели до Бачки штерацетих рокох XVIII вику. У першей³ організованей міграції, пришли зоз Закарпатя, т. є. зоз просторох нешкайшей восточней Словацкей и сиверней Мадярскей на тло Бачки даскельо тисячи Руснаци. Тоти руски приселенци 1751. року основали населене Руски Керестур, 1763. року населели и Коцур (Рамац, 2007: 457). У новим штредку, помишани зоз Мадярами, Сербами, Немцами и Словацями, Руснаци чували своєю окремносци: язык, грекокатолїцки обряд, обичаї. Медзитим, з оглядом на то же, як и велї други народи у Австроугорскей монархїї, були политично обезправени, церква и школи им були найзначнейши и найсигурнейши центри очуваня народного идентитета и порушованя культурних збуваньох.

Коренї театра при Руснацох находзиме у приказу християнскей приповедки о народзєню Исуса Христа котра позната под назву „Вертеп”⁴. Тота драма першенствєно церковна, але познейше вона достала шветови карактер кед ше ю зоз церкви преселєло до обисца, блїжей гу народу, а у городских стредкох на площи блїзко церковних будинкох. Теди вона пребера елементи обряда, а зоз нїм и театра (костими, шминка, реквизит, улоги, текст итд). У першей часци того «фалата» ше шпивало коляди, а у drugiej часци текст бул импровизация и вон директно завишел од схопносци «глумца». Медзитим, перши доказ о отримованю театралней представи датира зоз 1913. року, зоз Коцура (Рамац, 2007: 444). У питаню поволанка на забаву на котрей, медзи иншим, одбавени два єднодїйки, „Не преклінай” и „Врачарка”

---

² През стороча зоз свадзєбного обряду ше витворєла народна свадзєбна драма, зложена з даскелїх дїїох; каждому членови тей драми одвитовала точно означена улога, а з каждую дїю були повязани окремни шпиванки яки ше шпивало лєм у одредзєним „акту” (Муšinka, 1988: 67).

³ Попри тей ше случєли ище два, у половки и концом XIX вику.

⁴ У вязи зоз тоту театралну форму и перши активносци Якима Олеяра. Єдну вариянту сценария у вязи зоз тим обичаєм записал Яким Олеяр од свогого оца Осифа Олеяра 1940. року у Дюрдьове.

од Луцика⁵. У поволанки не мож обачиц ані єден податок котри гутори же то перше виводзене театралней представи у валале, а бизовно же би пририхтоваче представи зазначели кед би ше то случовало по першираз.

Тота програма була резултат намаганьох Е. Губаша и конфесийней школи у Коцуре же би организовали културни и театрални живот (Рамач, 2007: 445).

Руснаци у тот час були земледілске жительство котре свою культуру углавним отримовало у рамикох преславйованя церковних шветох и организоваия музично-танечних забавох.

Чежко прилапиц факт же Руснаци по Першу шветову войну не мали ніяки дотики зоз драмску творчосцу, окреме пре того же шицки у їх окруженю уж познали рижни форми тей уметносци, а окреме теди бул популярни – школски театар (при Сербох вон теди исновал уж полни вик) (Lendjer, 2017: 7). Окреме у часох кед ше приселели до тих крайох и кед були под рижнима уплівами и у язичу, и у обичайох, а и у религий, виroyтно же Руснаци мали потребу витвориц одредзену файту приказу свойого живота и походзения, понеже, як нам гутори приклад зоз сербского театралного живота, други народи уж оддавна почали твориц у тей обласци.

Медзитим, „Руснаци у Южней Угорскей по розпадованє Австро-Угорскей 1918. року не мали свойо културно-просвитни и национални организации” (Рамач, 2016: 9). Зоз розпадованьом Австроугорскей и зоз снованьом новой держави, Кральовини Сербох Горватах и Словенцох „за Руснацох у новоформованей держави настали вельо вигоднейши условия за розвой їх културно-просвитного и национального живота” (Рамач, 2016: 11). Уж идущого, 1919. року, основане Руске народне просвитне дружтво, зоз чийм формованьом „поставени основи за розвой образования, науки и култури Руснацох Югославий” (Таташ, 1997: 70). Мож повесц же ше дзекуючи тим новим обставинам после 1918. року, зяви и потреба Руснацох же би пременели становиско гу театру и вон ше од теди будзе находзиц у верху руских интересованьох и ангажованьох.

---

⁵ Програма мала 7 точки. Окрем театралних точкох, виведзени и пейц писні: *Мова родна, слово родне* (Воробкевич), народни писні *Та уж треци вечар*, *У суседа хижа била* и народни писні *Кажуть люде жем счаслига и А я люблю Петруся* (М. Копко) (Рамач, 2007: 444).

ЯКИМ ОЛЕЯР
(1941–1998)

Яким Олеяр у рускей явности найпознатши як учитель, а вец и як писатель за дзеци. Медзитим, його театрална творчосц, хтора ширшей явности меней позната, його упартосц и витирвалосц у тей обласци були жридли дзе ше напавал театрални живот Петровцох и Дюрдьова, але шлебодно мож повесц и театрални живот Руснацох у тих крайох вообще. Яким Олеяр народзени 27. априла 1914. року у Дюрдьове. Основну школу закончел у Дюрдьове, два класи закончел приватно, а два класи и малу матуру у Новим Садзе 1929. року. Учительску школу закончел у Зомборе 1934. року. Першу учительску службу достал у Шурковцу (Босна), а рок потим достал роботу у Петровцох (1937. року). У Петровцох жил по 1941. рок кед як Бачвань, бул примушени преселіц ше до свойого краю. У новоформованей держави Независней Держави Горватскей вон бул третировани як странски державян и практично страцел право перебуваня на тих просторох. Од 1941. по 1945. рок Яким Олеяр службує у Руским Керестуре, вец од 1945. року по 1963. рок у Дюрдьове, а од 1963. року по пензию роби у Новим Садзе дзе и остал жиц по конец живота. Умар 2. юлия 1998. року.

Як писатель и виучователь руских обичайох свойо работи по Другу шветову войну обявйовал у *Руских новинох* и *Нашей заградки*, а од 1945. року по шмерц цали час писал и работи обявйовал у *Руским слове*, *Пионирскей заградки*, *Шветлосци*, *Новой думи* и у *Народним календаре*. За видавательну хижу *Руске слово* обявел три кніжки за дзеци: *Вивирка чека жиму* (1975), *Весели часи* (1986) и *Мали швет* (1986).

Яким Олеяр спада до шорох генерациі руских просвитительох хтори ше занімали з рижнороднима активносцами, а у його чаще то були и Яким Костельник, о. Дюра Биндас, о. Онуфрий Тимко, Михайло Ковач и велі други. Окром того, бул активни у дружтвеним живоце, понеже бул и хорски диригент, гушляр (грал на гушлі на окремени способ, так же ю тримал на першох...), декоратер, инспициент, хорски шпивач, глумец, але за тоту роботу найзначнейша його улога як театралного режисера.

По приходу до Петровцох 1937. року, дзе почал робиц як учитель, Олеяр участвовал у технічним пририхтованю сцени за театрални фалат „Ой не ходи Грицю” автора М. Старицкого, а у режиі Петра Югаса. Премьера отримана 2. мая 1937. року.

На основи податкох зоз публикації *Театрални живот Руснацох* мож заключиц же Олеяр у периодзе од 1938. по 1940. рок бул барз продуктивни режисер понеже у тим периодзе самостойно поставел на сцену 15 театрални фалати⁶. То преважно тексти Михайла Ковача⁷ (7 тексти) але и тексти Торми, Фейси, Пирятинского, Шкрумеляка, Основяненка, Франка.

У периодзе од 1941. по 1945. рок Олеяр жил у Руским Керестуре дзе ше занімали зоз театром занімали священік и хорски диригент Ириней Тимко⁸ и Петро Ризнич⁹. Яким Олеяр им помагал у організації и коло технічних роботах. Вироятно же так здобул велі знаня и искуства од теди уж реномованих театралних діячох. Аж кед пришол робиц до Дюрдьова, вон знова ожил свою режисерску активносц. У Дюрдьове по 1963. рок поставел на сцену 20 театрални фалати рижних жанрох и авторох.

Тото сотрудніцтво випатра уплівовало и на вибор текстох хтори Олеяр поставел. Видно же по етапу у Руским Керестуре, поставене аж 15 представи за два роки та же Олеяр виберал тексти руских и українских авторох. То преважно тексти Михайла Ковача (7 тексти) але и тексти Торми, Фейси, Пирятинского, Шкрумеляка, Основяненка, Франка. Од 1946. року видзимо рижнороднейши репертоар текстох у хторим попри домашніх (Ризнич, Велисовски, Тобилевич, Гоголь, Основяненко, Корженьовски) заступени сербски або югославянски авторе Нушич, Попович, Хорват, Широла, Трифкович але и французки Молиер. Праве тоти авторе були

---

⁶ Хронологийни прегляд театралних фалатох котри режирал Яким Олеяр мож пренайсц у кніжки *Театрални живот Руснацох I* (Latjak, 2008: 328).

⁷ Михайло Ковач наш найплоднейши драмски писатель (Rimar, 2016: 12; Tamaš, 2009: 85).

⁸ Ириней Тимко за священіка бул пошвечени у Коцуре 2. юния 1938. року, после рукоположеня перше бул капелан у Прняворе (Босна), а потим у Руским Керестуре. Ту попри священіцкей длужносци водзел и керестурски мишани хор перше при РНПД (по 6. април 1941. року), а вец при ОГМ (Организация грекокатолицкей младежи) по 1944. рок. Єден час (1942-1944) и режирал театрални фалати керестурским дилетантом, преважно зоз шпиваньом (Miz, 2016: 310–311).

⁹ Петро Ризнич Дядя бул найзначнейши театрални діяч при Руснацох у Бачкей. Народзени є 1890. року у Галичини, Україна дзе закончел перши два уровні школованя. Драга го наведла до тих крайох дзе є запаметани як режисер и театрални педагог. Як режисер ше першираз зявюю у Коцуре 1926. року. Од теди режирал вецей як 500 театрални представи по цалей Бачкей, але остал вирни деском руского театру дзе закончел карьеру, та и живот. Од 1969. року, йому на чесц, каждого року ше у Руским Керестуре отримує Драмски мемориял котри ноши його мено (Lendjer, 2017: 8).

найпопулярнейши при наших режисерох (Vlasenko, 2020: 24; Hajduković, 2007: 166–167).

По чишле режираних и виведзених театралних представох у тим периодзе Яким Олеяр забра друге место (35 представи), такой после Петра Ризнича (53 представи), а опрез Михайла Ковача (33 представи) (Latjak, 2008: 329; Latjak, 2011: 502).

Роботу Якіма Олеяра будземе аналізувац хронологійно, провадзаци періоди и места у котрих робел.

РОБОТА У ПЕТРОВЦОХ

На початку 1937. року за учителя до Петровцох пришол Яким Олеяр хтори уж од ешенї истого року зоз школярами основней школи почал пририхтовац театрални фалати. Пред тим, віроятно як увод до театралного живота, було сотрудніцтво зоз Петром Югасом (1917–1944) хтори бул правнік родом зоз Петровцох дзе у рамикох РНПД бул активни як руководитель хора и драмскей секції (Hudak, 2004: 291). По приходу на место учителя до Петровцох помогнул Петрови Югасови при роботох на сценографії за театрални фалат „Ой не ходи Грицю”. Першу самостойну представу зоз школярами дал 7. и 8. януара 1938. Року кеди була премиєрно виведзена представа хтору почал робиц вешенї 1937. року. Була то кратка сценска слика под насловом „Як Яника сцели покарац кнїжки” автора Михайла Ковача. Уж 15. фебруара истого року зоз своїма школярами дава и другу премиєру з насловом „Як Штефан постал школяр” Юрия Шкрумеляка кед пририхтовал академию Червеного крижа. У звиту зоз рочней схадзки Месней організації РНПД-а у Петровцох зазначене же зоз приходом учителя Якіма Олеяра до Петровцох руска театрална діялносц достала на интезитету. По конєц 1938. року у Петровцох виведзени ище штири премиєри у режії Якіма Олеяра. 24. и 25. априла виведзени „Хто ма право” Осифа Торми и „Бешєда кнїжки” автора Ю. Шкрумеляка. Потим 18. децембра Олеяр зоз своїма школярами, у рамикох святочней академії пошвєченєй 950-рочніци покресченя Руси, вивєдол два кратки фалати: „Врачанїна” (віроятно слово о фалаце „Врачарка” Єронима Луцика) и „Мижов сон” Янка Фейси. През 1939. и 1940. рок Яким Олеяр предлужє робиц сам, як зоз школярами, так и зоз валалскимі дилетантима. Року 1939. вон вирежирал три театрални фалати: „Сватаннє на Гончарівци” Григория Квитки-Основяненка (тота представа перши раз вивєдзена 7. и 8. януара 1939. року, а 14. януара зоз тоту представу госцовали у Миклошевцох), „У

леше” Михайла Ковача и „Учитель” Ивана Франка. Тоти два представи виведзени 9. и 10. априла истого року. Року 1940. Яким Олеяр вирежирал и виведол аж шейсц театрални фалати. „У дохтора” Михайла Ковача (зоз школярами) и „Суд правди” Михайла Ковача зоз старшима дилетантами виведзени 7. и 8. януара. За вельконоцни швета, 28. и 29. априла, виведзени два театрални представи: „Широта” Михайла Ковача (зоз школярами) и „Турецки старости” В. О. Пирятинского, комедия у трох дїюх. Остатня театрална представа о чїїм виводзеню остал шлїд у Петровцох виведзена 16. юния 1940. року. Теди виведзени тиж два театрални фалати у режїї Якіма Олеяра зоз школярами „На концу рока” Михайла Ковача и „У леше” истого автора.

Петровци под час Другей шветовой войны були у Независней Держави Горватскей, та ше учитель Яким Олеяр народзени у Бачки (у Дюрдьове), хтора теди була приключена до Мадярскей, мушел вращиц до Бачки, прето же там бул странски державян. Вон потим пошол до Руского Керестура дзе предлужел свою службу учителя, а у Петровцох го не бул хто нашлїдзиц. Война претаргла потедишнї ентузіязем младих людзох, та так Петровци остали без ношительох культурних активносцох.

ЗОЗ МЕМОАРОХ ЯКИМА ОЛЕЯРА

Здогадованя Якіма Олеяра на свою культурно-просвітну роботу у Петровцох перши раз обявени 1970. року у часопису *Шветлосц*. У першим тому монографїї *Театрални живот Руснацох* Дюра Латяк пише:

У чаще медзи двома войнами, шлебнодно мож повесц, традиция культурно-просвітней роботи у Петровцох бул на досц високим уровню.

[...] Окреме ше думало на подросток, так же вше було нових и нових талантох яки ше у школи добре «вїбрушели» и вец як старши на бину вишли цалком порихтани. Тота непрерывна и систематична работа подзвигла уровень петровских аматерох гоч ше вони борели зоз велїма чежкосцами. Єдна зоз основних чежкосцох була комуникативна оддалєносц. Гайзибан аж у Янковцох або у Вуковаре. Вец недостаток одвитующих будинкох, осаменосц у поглядзе даякей помощи, а часто и политичне онеможлївїованє. Невельки валал не могол дац широки и квалитетни вибор членства, вец и подлїйши материални основи жительствох були причина же народ не могол зоз

пенежом помогнуц тоту роботу. Крем того, вична звада и прекосцене двох групох. На єдним боку були члени «Просвити» коло хторих ше зберали огоньгасци, церковни одбори и режимски організації (Орли). З нїма була и найвекша часц валала. На другим боку поларизована група позбєрана коло «Сокола», познейше и «Заряше», помогнути од власци з Вуковару.

[...] Аж у новши часи, дзешка 1936–1937. року почало ше активнейше робиц з дзецми у школи и активовац младих «другого боку». И так кус-покус спомнути роздори преставали и уциховали. У тей акції просвитне дружтво одбавело хасновиту ролю, бо обєдиньовало шицку младеж. За успихи и традицию котра ше створела у Петровцох найвєцей мали заслуги правнік Милутин Фирис и парох Михайло Бєсермині. Нєраз сом слухал од членства о акційох и намаганьох яки посцигнути у чаше дїялносци тих двох работнікох. Мож шлєбодно повєсц же вони двоє були ношителе цалєй роботи у своїм чаше.

Здогадам ше же сом после мойого приходу до Петровцох (27.02.1937. року) часто слухал од старших членох о їх роботи под водьством тих двох руководитєльох. Попри шпиваня, споминали ми же до теди бул найлєпше вивєдзени фалат «Каплар Тимко».

За аматерску дїялносц мож насправди повєсц же була препущена сама себе. Дружтво нє доставало нїяки дотации ані помоц. Дружтво робело у сали чий власнік було церковне общєство. Сала була длугока 14-16 метери, а широка 6 метери. У сали була и бина хтора од спомнутєй длужини забєрала 4 метери. Були єдни дзвери и дас 3-4 облаки. Шицко було малого фьормату. Ту ше отримовало и проби шпиваня, и проби танцох и схадзки. Нїякей окремней просторії нє було. Случовало ше же на бини млади отримовали даяку пробу, а у другим куце старши шєдзели и читали новини або слухали пробу.

Єдини прихильнік нашєй културно-мистецкєй роботи були огоньгасци. котри до тей сали о своїм трошку положєли патос. Аж познейше, о два роки, сала прєградзєна зоз шпанским муром, котри ше по потреби могол завєрац и отвєрац. То у тєдишні часи коштало 11.000 динари. Мур тот правєл столар Яким Бєсермині.

Гардероби або даякей другєй просторії нє було. Бавячє ше прєблєкали за бину. Шицки рєквизити аматерскєй драмскєй дїялносци були змєсцєни у єдним орманє. Там було даскєльо шаблї,

гречески шапки, двої гачи и подобне. Бавяче за кажди фалат мушели погледац одвитууюц гардеробу.

Почим у тим чаше не було у Петровцох електрики, то ошвицоване було барз важни фактор отримованя представох. Укельо ше ошвицовало з витрийоновима лампами – вони ше часто гашели, бо у горучей сали не було воздуху. Кед же ше ошвицовало з карбитову лампу, вец зме три дні носи не могли поумивац од гару. Отже, ніяк добре.

Исто так була чежкосц и зоз шминку. Бради и баюси ше правели од клоча або волни. Найзвичайнейше ше привязовали, бо не було ніякого ліпкадла. Дакеди ше баюси и бради рисовали на твари з угльом. Дабоме же вец актере дакеди випатрали як «комедияше».

Но, не були то єдини неприємносци котри провадзели каждую забаву, чи то у месце, чи на страни.

Здогадам ше же на госцованю у Шиду 1938. року мала з нами работи и полиция. Же би ше не повторела якашик битка петровских и шидянских хлапцох, полиция нас випровадзела аж гу железніцкей станіци. Як видзице стара наша хорота у медзисобних одношеньох наших легиных...

На єдней представи, добре паметам, мал сом забиц свойого процивніка. Випатра же то бул «Суд правди». Но, з огньовим оружийом вше зме мали проблеми. Прето зме нашли звичайни дзедински револьвер, котри штрелял на «дугови». И праве кед сом требал на очивис шицкей публики заштреліц свойого процивніка – револьвер затаєл. Попробовал я даскельораз цвенкнущ, але вон ніяк же би штрелєл. Наостатку процивніка требало якошик ликвидовац. Одруцел сом револьвер, влапел процивніка з руками за шию, и зоз словами: «Ані пиштоль не сце на такого злодія штреляц, але заж лем умреш од моєй руки» – задавел сом го. Главне же правда була задоволена, а публика оддихла.

Декорация у Петровцох, а так и по других валалох, була наисце непремосцива чежкосц. Но, у Петровцох то було якошик ришене. Кед сом пришол до Петровцох нашол сом кулиси котри були досц примитивно и наївно зробени. Були з паперу прибитим на латох. На задку бини бул вельки пано з паперу медзисобне зліпканим, а на стредку змоцнети з лику. Але було крашне и майсторски вимальоване. То була работа нашого познатого Дяді. Як видно, Дядя

и до Петровцох сцигнул. З тима ше декорациями служели петровски аматере аж до войны 1941. року.

[...] Забави ше звичайно давали 7. и 8. януара. на Крачун, а тиж и на Вельку ноц. У других нагодох меней. Теди звичайно лем странски приходзели. Найчастейше Шидяне, а Керестурци и Миклошевчане по раз. (Latjak, 2008: 330–334).

На тему работи драмскей секції у Петровцох у медзивойновим периодзе Олеяр писал и 1989. року у вуковарскей «Новой Думки» дзе зазначел же з його одходом зоз Петровцох 1941. року пре воени причини культурно-просвитна активносц Руснацох престава (Olejar, 1989: 57).

РОБОТА У РУСКИМ КЕРЕСТУРЕ

Познате же Яким Олеяр, кед мушел пойсц зоз Независней Держави Горватскей, пришол до Руского Керестура дзе службовал од 1941. по 1945. рок. Зоз режираньом театралних фалатох ше тих рокох у Руским Керестуре заїмали Ириней Тимко и Петро Ризнич. Вон ше у театралним живоце Руснацох у Руским Керестуре ангажовал лем на тот способ же помагал у технічно-организацийних стварох. Мож повесц же Яким Олеяр мал и щесца же теди мал нагоду робиц зоз найзначнейшими людзми кед руски театар у питаню. О його діялносци у Руским Керестуре зме не пренашли ніяки податки, але мож предпоставиц же искусство у работи зоз тима людзми значно уплівовало на його дальшу роботу и ангажоване.

РОБОТА У ДЮРДЬОВЕ

Пошвидко после войны Дюрдьов обновел свою театралну діялносц. Дюрдьов бул треци валал по шоре хтори свой театрални живот врацел до кельо-тельо нормального стану такой по войны. Єден зоз главних организаторох и ношительох культурно-просвитного живота у тим валале при Руснацох бул праве учитель Яким Олеяр. Вон уж 30. юния 1945. року организовал коло 30 дзивчата же би пешо пошли до Нового Саду на програму на хторей участвовали Керестурци (Latjak 2011: 178).

Вон бул и єден зоз главних домашніх организаторох за пририхтуюцу схадзку за Сновательну скупштину дюрдьовского одбору Рускей матки хтора отримана 28. августа 1945. року у Дюрдьове. Месни

одбор Рускей матки¹⁰ у Дюрдьове основани 30. новембра 1945. року и у його рамикох ше сную рижни секції: музична, танечна, хорска и драмска.

Перша информация о театралней представи хтору пририхтали и виведли сами Руснаци у Дюрдьове походзи зоз новембра 1945. року. Теди вони у рамикох означованя Дня червеного крижа указали єднодїйку „Златне дзецко”. Мено автора ше не спомина, як и мено режисера, але ше споминаю актере тей представи (Latjak 2011: 178).

Як наводзи Дюра Латяк, 2. и 3. марца 1946. року дюрдьовски дилетанти виведли „На синокосу” автора Петра Ризничя. Цали приход од тей представи хтори виношел 3.000 динари бул послати руским школяром гимназії у Руским Керестуре и Загребу. У Руским слове даскельо мешаци познейше писало и же 5, 6. и 7. мая Руснацох на змаганю шпивацких и дилетантских дружтвох будзе представляц дилетантска секция Рускей матки зоз Дюрдьова зоз театралним фалатом „На синокосу”. Понеже по теди не було змаганя руских драмских секцийох предпоставя ше же дюрдьовски дилетанти там послати як найпорихтанши у тот час.

На други и треци дзень Крачуна 1947. року у рамикох мишаней програми виводзи Молиерову комедию „Досадзени пациент” (слово о комедії „Уображени хоротнік”).

Досц швидко потим, уж 22. и 23. фебруара Яким Олеяр пред свою публику зоз дюрдьовским дилетантами виводзи комедию Йована Стерії Поповича „Кир Яня”.

8. марца 1947. року у рамикох преславйованя Дня женох дюрдьовски дилетанти виведли Нушичову єднодїйку „Аналфабета”. Мено режисера ше не наводзи, але ше предпоставя же то тиж бул Яким Олеяр. 19. децембра 1947. року як остатня представа того року виведзена дзецинска представа „Рахунково корчи” хтору виведли дзеци, школяре. Мено режисера ані ту нігдзе не записане, але зоз сигурносцу мож вериц дзецом хтори теди ишли до школи же их пририхтал учитель Яким Олеяр. Театралну сезону 1948. року отвєра вшелїяк Яким Олеяр 7. и 9. януара зоз театралним фалатом у трох дїйох «Палец пред носом» Йोजи Хорвата. Вони зоз тоту представу 19. януара нашивели Руски Керестур. Була то перша нашива Дюрдьова зоз театралним фалатом Рускому Керестуру, прето и було вельке интересованє,

---

¹⁰ Мєсни одбор Рускей матки у Дюрдьове зоз хторого настал КУД Тарас Шевченко. Руска матка представа повойнову организацию хтора основана 21. октобра 1945. року и мала за цель предлужиц роботу Руского народного просвитного дружтва (Latjak II 2011: 16).

аж велї анї не могли видзиц представу бо не було места, як написане у звиту Руского слова о тим госцованю.

Дня 10. юлия драмска секция зоз Дюрдьова участвовала на змаганю побиднїкох на националних змаганьох театралних секцийох у Новим Садзе. На тим госцованю наступели и сербске дружтво зоз Туриї, мадярске зоз Кикинди, словацке зоз Кисачу, румунске зоз Мраморку и руске зоз Дюрдьова. Не зазначене же зоз хтору представу наступели, але предпоставяме же вони там наступели зоз Ризничовим фалатом „На синокосу” у Олеяровой режїї. Истого року Союз культурно-просвїтних дружтвох АП Войводини наградзел дїялносц Дружтва Тарас Шевченко зоз 10.000 динарами, а наградзени и руководитель хорско-драмско-танечней секций Яким Олеяр. У другей половки марца 1949. року дюрдьовски дилетанти наступели на квалификацийней смотри двох дилетантских секцийох того дружтва. З тей нагоди Яким Олеяр зоз дилетантами пририхтал „Скапеново франти” Молиера, а його младши колега учитель Влада Копчански пририхтал другу представу. Указало ше же Олеярова представа була лепша, бо зоз ню Дюрдьовчане 27. марца 1949. року наступели у Руским Керестуре на финалним змаганю за побиднїка тогорочней смотри руских драмских секцийох. Вони у финалу не победзели, але заш лем то бул високи пласман, котри у Дюрдьове не остал незамерковани. 22. и 23. децембра 1951. року дюрдьовски дилетанти зоз Олеяром пририхтали театралну представу „Патрач, Бегач и Брухач” Младена Широли и фалат бул наменени виключно дзецом.

У Дюрдьове 1952. року отримана єдна часц смотри рускей драми за Бачку (друга у истим чаше отримана у Вербаше) хтора отримана 26. и 27. априла. На ней дилетанти зоз Дюрдьова наступели зоз представу „Степови госц” Бориса Гринченка, а режирал ю Яким Олеяр. 15. и 16. януара 1955. року у Дюрдьове виведзени театрални фалат у трох дїюх „Верховинци” Осифа Корженъовского, режия Олеяр Яким. Зоз тим фалатом Дюрдьовчане 13. фебруара госцовали у Руским Керестуре. После длугшей паузи Яким Олеяр 1961. року ознова режира и того року то була перша премиера (2. априла). Бул то фалат „Єдного оца дзеци” од Цимлера. У 1962. року у звитох зоз Дюрдьова не зазначени нїяки случованя у театралним живоце. То мож потолковац зоз тим же ше младежка драмска секция КУД Тарас Шевченко приключела гу сербскому дружтву Бранислав Нушич и виведла даскельо театрални представи на сербским язїку. Аж 17. фебруара 1963. року дата премиера представи по руски. Була то представа „Скапеново франти”

Молиера у режії Якіма Олеяра. Зоз тим фалатом госцовали 23. фебруара у Руским Керестуре, а 24. фебруара у Вербаше. 3. марца наступели зоз тоту представу у Новим Садзе як госци КПД Максим Горки. У монографії *Культурни живот Руснацох у Дюрдьове 1900-2000* Любомира Рамача ше спомина и же тота представа участвовала на Општинской смотри у Жаблю (Рамач, 2000).

После того настава прерва у роботі драмских аматерох у Дюрдьове. У Руским слове зоз 1964. и 1965. року не обявена ані єдну інформацію о роботі дюрдьовской драмской секції. Випатра же после преходу учителя Якіма Олеяра на роботу до Нового Саду зоз дюрдьовскима дилетантами у перших роках не бул хто робиц (Latjak, 2011: 196).

ЗАКЛЮЧЕНЄ

Робота Якіма Олеяра, як зме то могли видзиц зоз того прегляду його активносцох, не базована лем на твореню театралних представох. Його главна заслуга то робота зоз дзецми, односно робота на правеню фундаментах за розвой театралней діялносци у местох дзе творел.

Зоз прегляду представох котри режирал видзиме же бул винїмово плодни режисер понеже режирал 35 представи. О квалитету представох чежко бешедовац але даскельо інформації зоз його биографії и мемоарох гуторя же представи котри поставел мали успех, односно же були наградзени.

Понеже даскельо роки сотрудзовал зоз Петром Ризничом и о. Иринейом Тимком мал щесце же ше могол учиц од искусних театралних діячох та гоч под час керестурскей етапи його тетралней діялносци, не режирал, вшелїяк же резултат того сотрудніцтва були представи у дюрдьовскей етапи його роботи. Можеме предпоставиц же вони мушели буц висшого квалитету. Фреквенция поставених представох менша цо тиж так може указовац на обдуманшу, сцерпеншу роботу и планованє.

Тото сотрудніцтво випатра уплївовало и на вибор текстох хтори Олеяр поставел. Видно же по етапу у Руским Керестуре, поставене аж 15 представи за два роки та же Олеяр виберал тексти руских и українских авторох. То переважно тексти Михайла Ковача (7 тексти) але и тексти Торми, Фейси, Пирятинского, Шкрумеляка, Основяненка, Франка. Од 1946. року видзиме рижнороднейши репертоар текстох у хторим попри домашніх (Ризнич, Велисовски, Тобилевич, Гоголь, Основяненко, Корженьовски)

заступени сербски або югославянски авторе Нушич, Попович, Хорват, Широла, Трифкович але и французки Молиер.

Њого театрална дјялносц ше одвивала у двох окреме значних периодох за руску заедницу на тих просторох: насампредз, у медзивойнових рокох кед ше лем формовал културно-просвитни идентитет Руснацох у Югославиї, але и у периодзе после Другей шветовой войны кед приходзи до дальней институционализациї рускей култури. Праве тот факт нам ше видзи ключни за розумење места и улоги Якима Олеяра у розвою театралней дјялносци Руснацох.

ЛИТЕРАТУРА

- Hajduković, L. (2007). Pozorišno tvorenje naših Rusina. Zbornik Matice srpskoj za scenske umetnosti i muziku, 36, 161–173. (Cyrillic).
- Hudak, Š. (2004). Petrovci. 85 roky kulturno-prosvitnei y umetnjickej roboti. Petrovci: KUD „Jakim Hardi“. (Cyrilic)
- Latjak, D. (2008). Teatralni život Rusnacoč. I časć. Pozorišni život Rusina. I deo. Novi Sad: NVU „Ruske slovo“, Pozorišni muzej Vojvodine. (Cyrilic)
- Latjak, D. (2011). Teatralni život Rusnacoč. II časć. Pozorišni život Rusina. II deo. Novi Sad: NVU „Ruske slovo“, Pozorišni muzej Vojvodine. (Cyrilic)
- Latjak, D. (2018). 50 roki Dramskoho memorijala Petra Rizniča Djadji. Zavod za kulturu vojvodjanskich Rusnacoč; Ruske slovo; Dom kulturi. (Cyrilic)
- Lender, A. (2017). *Literaturno-istorijni diskurs dramskoho dodatku časopisa „Švetlosc“ u periodze od 1952. roku po 2010. rok.* Novi Sad: Zavod za kulturu vojvođanskih Rusnacoč. (Cyrillic)
- Miz, R. (2016). Svjašćenjiki dakedišnjoho Osjeckoho vikarijata. Novi Sad: Parohija sv. Petra i Pavla. (Cyrillic)
- Mušinka, M. (1988). *Folklor Rusnacoč Vojvodini.* Novi Sad: Ruske slovo. (Cyrillic)
- Olejar, Ja. (1989). RNPД „Prosvita najvecej doprinjesla rozvoju kulturi medzi dvoma švetovima vojnama (III). Nova dumka, 74–79. (Cyrilic)
- Ramač, J. (2016). *Na križnej drahi.* Novi Sad: Ruske slovo. (Cyrilic)
- Ramač, J. (2007). *Rusnaci u Južnej Uhorskej 1745–1918.* Novi Sad: Vojvodjanska akademija nauka i umetnosti. (Cyrilic)
- Ramač, Lj. (2000). *Kulturni život Rusnacoč u Djurdjove 1900–2000.* Djurdjov: KPD „Taras Ševčenko“. (Cyrilic)

- Rimar, A. (2016). *Upljiv ukrajinskih pisateljoh na Mihajla Kovača*. Novi Sad: Zavod za kulturu vojvodjanskih Rusnacoch.
- Tamaš, J. (1997). *Istorija ruskej literaturi*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. (Cyrillic)
- Tamaš, J. (2009), *Jevanhelista Michajlo Kovač: studija*. Novi Sad: Ruske slovo. (Cyrillic)
- Vlasenko, V. (2020). Teatral'ne mystectvo v seredovyšči mižvojennoji ukrajins'koji polityčnoji emihraciji v Juhoslaviji. *Ruthenian Studies*, 4, 23–38. (Cyrilic)

Aleksandra Dejanović

Saša Sabadoš

THEATRE WORK OF JAKIM OLEJAR

Summary

This paper highlights the significance of Jakim Olejar for the development of amateur dramatics among Ruthenians in Vojvodina. Although he was better known to the Ruthenian public as a teacher and a children's author, his contribution to the development of the theatre scene in Petrovci and Đurđevo is also noteworthy. The first document on the Vojvodina Ruthenian theatre dates back to 1913. The only evidence that Ruthenians performed theatrical plays before the First World War is an invitation to a performance of two one-act plays in Kucura, Jeronim Lucik's "Do not curse" and "The witch doctor". After 1918, with the creation of the new state, there was a need for Ruthenians to change their approach to the theatre, and from then on it would be at the top of interest and involvement of the Ruthenian public. A review of the plays directed by Olejar makes it evident that he was an exceptionally prolific director, having directed 35 plays. Collaboration with Petro Riznič and Irinej Timko contributed to the development of his theatre work, as evidenced by awards for plays he directed later on in Đurđevo. His theatre work spanned two particularly significant periods for the Ruthenian community in these areas—first, the interwar period, when the cultural and educational identity of Ruthenians in Yugoslavia was forming, as well as the period after the Second World War when Ruthenian culture was further institutionalized. This fact seems crucial to understanding of Jakim Olejar's role in the development of Vojvodina Ruthenian theatre.

Keywords: Jakim Olejar, theatre, Ruthenians in Vojvodina.

